

Hvordan sikre ivaretagelse av barns rett til medvirkning i saker som omhandler søknad om skolebytte

Utgangspunktet for rutinen er å sikre at barns rett til å bli hørt i saker som angår dem selv ivaretas også i skolebyttesaker.

Barnets beste som grunnleggende hensyn

Forvaltningen har en plikt til å vurdere hva som er «barnets beste» i saker som er til behandling, også skolebyttesaker. Vurderingen skal tillegges vesentlig vekt i avveiningen med andre hensyn i saken. «Barnets beste skal være grunnleggende og veie tungt, men er ikke alene nødvendigvis avgjørende.» (Høyesteretts uttalelse).

Resultatet av vurderingen skal bli behandlet som et grunnleggende hensyn, og dersom en juridisk bestemmelse gir grunnlag for flere tolkningsbestemmelser, skal man velge det alternativet som tjener barnets beste.

Barnets rett til medvirkning

For å kunne avgjøre hva som er best for barnet i saken gjelder, er det en forutsetning at barnet har fått mulighet til å medvirke i saken. Forvaltningen skal, som ledd i sakens utredning, ta nødvendige skritt for å avklare barnets mening, og tillegge den tilstrekkelig vekt i avgjørelsen.

Hvordan medvirkning skal gjennomføres

I forarbeidene til forvaltningsloven § 17 første ledd er det understreket at bestemmelsen ikke avgjør hvordan barnet skal høres. For at forvaltningen skal kunne sies å ha oppfylt sin utredningsplikt etter forvaltningsloven § 17 første ledd, er det en forutsetning at det er foretatt en kartlegging av barnets egen mening. Det er da også en forutsetning at barnet, eventuelt via barnets representanter, er gjort kjent med medvirkningsretten og dennes betydning for det endelige vedtaket i saken.

Retten til å søke seg til annen skole enn nærskolen

Barnet har ikke en ubetinget rett til å få innvilget en søknad om plass på en annen skole enn nærskolen. I forarbeidene til opplæringsloven er det vist til at kommunen må ta hensyn til at andre elever skal sikres plass på sin nærscole.

Vurderingen av barnets beste i skoleplasseringssaker

Ombudet har i flere saker anbefalt at barnets beste fastlegges på bakgrunn av en helhetsvurdering innledningsvis i søknads- og klagebehandlingen. I denne vurderingen kan man blant annet se hen til:

- hva barnet selv mener og ønsker, og begrunnelsen for dette
- særtrekk ved det enkelte barnet
- barnets relasjoner til medelever
- barnets reiseavstand til skolen(e)
- barnets behov for tilknytning til nærmiljøet
- skolens mulighet for eventuell tilpassing og tilrettelegging i forbindelse med utfordringer

Vekten av barnets mening knyttet opp mot alder og utvikling

Det følger direkte av loven at barnet selv avgjør spørsmålet om videre opplæring fra det er 15 år. Etter barnelovens § 31 har domstolen plikt til å sørge for at alle barn over 7 år blir hørt, og fra de er 12 år skal deres mening tillegges stor vekt i saker om bosted og omsorgsansvar.

Det skal derfor en del til for ikke å anse barnets mening for å være nokså tungtveiende ved vurderingen av hva som er det beste for barnet i saker om skoleplassering, spesielt etter at barnet har fylt 12 år.

Hvordan informere om retten til medvirkning

I ny opplæringslov § 10-8 står det at kommuner og fylkeskommuner skal gi elever og foreldre «den informasjon dei har bruk for», uten at det er konkretisert hvordan informasjonen skal gis eller på hvilket tidspunkt.

Sivilombudets vurdering og anbefalinger

Det bør dokumenteres at forvaltningen har gjort barn og foresatte kjent med retten til medvirkning i egen sak, og hvilke vurderinger som er foretatt rundt hvordan medvirkningsretten best kan ivaretas.

Hvordan dokumentere medvirkning

Barnets mening er et forhold som etter Grunnloven § 104 første ledd og Barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1 skal tillegges vekt, slik at de synspunktene barnet kommer med i seg selv må anses å være «opplysninger av betydning for saken». På denne bakgrunn må forvaltningen så vidt mulig skrive ned det barnet sier i et referat fra samtalen. Referater fra samtaler med barn bør også kort opplyse hvilken informasjon barnet fikk, hvem som var til stede og hvor samtalen fant sted.

Sivilombudets vurdering og anbefalinger

Sivilombudet mener det er viktig at kommunene og statsforvalterne er nøye med å føre referat fra samtaler med barn. Plikten til å skrive ned opplysninger er et grunnleggende krav til saksbehandlingen.

Gjelder retten til medvirkning i alle situasjoner

Selv om utgangspunktet er at barnet har rett til å medvirke i alle saker som berører barnet direkte, kan det likevel tenkes situasjoner der barnet ikke bør tilbys å bli hørt. Dette kan blant annet være fordi det vurderes å være til det beste for barnet å ikke få tilbud om å uttale seg.

Terskelen for å konkludere med at det ikke er det beste for et barn å få tilbud om å medvirke er svært høyt, og det må være gjort en konkret og individuell vurdering.

Det kan også tenkes tilfeller der det fremstår klart at det skal mye til at barnet får sitt ønske innvilget fordi skolen uansett ikke har ledig kapasitet, og barnets situasjon er sånn at retten til å gi uttrykk for egen mening kan ha en begrenset egenverdi.

Ved søknader om bytte fra en ordinær skole til en spesialskole kan særlige hensyn tilsi at det er tilstrekkelig at barnets egen mening kommer frem gjennom foresattes søknad og klage. Det er samtidig viktig at de foresatte gjøres kjent med barns medvirkningsrett, og får mulighet til å vurdere om barnets synspunkter bør innhentes på en annen og hensiktsmessig måte, eventuelt i samarbeid med spesialpedagoger eller andre barnet kjenner godt. Det er også en forutsetning at det er gjort en individuell og konkret

vurdering av om barnet burde fått tilbud om å uttale seg, eller om sakens karakter eller andre opplysninger i saken tilsier at det ikke er nødvendig.

Når skolen er full – lempeligere krav til begrunnelse av barnets beste

Dersom det etter vurdering fremstår som at barnet har et reelt behov for et bytte, må det gjøres en vurdering av om det kan være til barnets beste å få tilbud om bytte til en annen skole enn den det er søkt plass på. I så fall vil det kunne følge av veiledningsplikten at skolemyndigheten må undersøke og veilede om alternative skolebytter.

Skolens kapasitet til å ta imot nye elever er relevant å ta hensyn til, blant annet fordi et viktig argument mot å innvilge en søknad om skolebytte kan være at innvilgelse av plass er til hinder for oppfyllelse av andre elevers nærskolerett.

Der det er aktuelt med ventelister må det gjøres en konkret vurdering av om det er behov for en nærmere utredning av i hvilken rekkefølge de enkelte barna skal stå, og om det er nødvendig å tilby barnet å medvirke i den forbindelse.

Vis hvordan barnets mening er vektlagt i saken

For å sikre at barnets synspunkter ikke bare blir hørt som en ren formalitet, anbefales det at barnet skal få en tilbakemelding som forklarer hvordan barnets meninger er hensyntatt.

*Noen kommuner har fastsatt forskrift eller retningslinjer som regulerer nærmere hvordan søknader om skoleplassering skal behandles, og hvilke hensyn som skal tillegges vekt i vurderingen. Slike forskrifter eller retningslinjer kan ikke være i strid med de hensyn kommunen lovlig kan vektlegge.